

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (antroji kolegija) SPRENDIMAS

2023 m. vasario 16 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Konkurencija – Žalos, padarytos pagal SESV 101 straipsnio 1 dalį draudžiamais veiksmais, atlyginimas – Komisijos sprendimas, kuriuo konstatuojami slapti susitarimai dėl sunkvežimių kainų nustatymo ir bruto kainų didinimo Europos ekonominėje erdvėje (EEE) – Nacionalinė civilinio proceso taisyklė, kurioje numatyta, kad, jeigu ieškinys patenkinamas iš dalies, kiekviena šalis padengia savo bylinėjimosi išlaidas, išskyrus atvejus, kai piktnaudžiaujama – Valstybių narių procesinė autonomija – Veiksmingumo ir lygiavertiškumo principai – Direktyva 2014/104/ES – Tikslai ir bendra pusiausvyra – 3 straipsnis – Teisė į visišką patirtos žalos atlyginimą – 11 straipsnio 1 dalis – Konkurencijos teisės pažeidėjų solidarioji atsakomybė – 17 straipsnio 1 dalis – Galimybė nacionaliniam teismui apytikriai nustatyti žalą – Sąlygos – Atvejis, kai praktiškai neįmanoma arba pernelyg sudėtinga nustatyti žalos dydį – 22 straipsnis – Taikymas laiko atžvilgiu“

Byloje C-312/21

dėl *Juzgado de lo Mercantil nº 3 de Valencia* (Valensijos komercinis teismas Nr. 3, Ispanija) 2021 m. gegužės 10 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2021 m. gegužės 19 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Tráficos Manuel Ferrer SL,

D. Ignacio

prieš

Daimler AG

TEISINGUMO TEISMAS (antroji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkė A. Prechal, teisėjai M. L. Arastey Sahún, F. Biltgen, N. Wahl (pranešėjas) ir J. Passer,

generalinė advokatė J. Kokott,

kancleris A. Calot Escobar,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

* Proceso kalba: ispanų.

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- *Tráficos Manuel Ferrer SL* ir D. Ignacio, atstovaujamų *abogado* Á. Zanón Reyes,
- *Daimler AG*, atstovaujamos *abogados* E. de Félix Parrondo, J. M. Macías Castaño, M. López Ridruejo ir M. Pérez Carrillo bei *Rechtsanwälte* C. von Köckritz ir H. Weiß,
- Ispanijos vyriausybės, atstovaujamos J. Rodríguez de la Rúa Puig,
- Europos Komisijos, atstovaujamos A. Carrillo Parra, F. Jimeno Fernández ir C. Zois,

susipažinęs su 2022 m. rugsėjo 22 d. posėdyje pateikta generalinės advokatės išvada,

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl SESV 101 straipsnio, ypač kiek tai susiję su iš jo kylančiu reikalavimu visiškai atlyginti dėl antikonkurencinių veiksmų patirtą žalą, ir dėl Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 47 straipsnio išaiškinimo.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant *Tráficos Manuel Ferrer SL* ir D. Ignacio, kurie užsiima krovinių vežimu keliais, ginčą su *Daimler AG* dėl šių pirmųjų dviejų įmonių pareikšto ieškinio dėl žalos, patirtos dėl Europos Komisijos konstatuoto SESV 101 straipsnio pažeidimo, padaryto kelių sunkvežimių gamintojų, tarp kurių yra *Daimler*, atlyginimo.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

- 3 2014 m. lapkričio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2014/104/ES dėl tam tikrų taisyklių, kuriomis reglamentuojami pagal nacionalinę teisę nagrinėjami ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl valstybių narių ir Europos Sąjungos konkurencijos teisės nuostatų pažeidimo, atlyginimo (OL L 349, 2014, p. 1), 6 konstatuojamojoje dalyje nurodyta:

„kad būtų užtikrintas veiksmingas privatusis ieškinių pagal civilinę teisę vykdymas ir veiksmingas konkurencijos institucijų atliekamas viešasis vykdymo užtikrinimas, reikalinga abiejų šių priemonių sąveika, kad būtų pasiektas kuo didesnis konkurencijos taisyklių veiksmingumas. Būtina nuosekliai reglamentuoti tų abiejų formų vykdymo užtikrinimo koordinavimą, pavyzdžiui, teisės susipažinti su konkurencijos institucijų turimais dokumentais tvarką. Užtikrinus tokį koordinavimą Sąjungos lygmeniu, taip pat bus išvengta taikytinų taisyklių skirtingumo, kuris galėtų kelti pavojų tinkamam vidaus rinkos veikimui.“

- 4 Šios direktyvos 11 konstatuojamojoje dalyje nustatyta:

„jei nėra atitinkamų Sąjungos teisės nuostatų, ieškiniai dėl žalos atlyginimo reglamentuojami valstybių narių nacionalinėmis taisyklėmis ir procedūromis. Remiantis [Teisingumo Teismo] praktika, bet kuris asmuo gali reikalauti kompensacijos už patirtą žalą, jei tarp tos žalos ir

konkurencijos teisės pažeidimo yra priežastinis ryšys. Visos nacionalinės taisyklės, kuriomis reglamentuojama teisė gauti kompensaciją už žalą, patirtą dėl SESV 101 arba 102 straipsnio pažeidimo, įskaitant taisykles, susijusias su į šią direktyvą neįtrauktais aspektais (pavyzdžiui, pažeidimo ir žalos priežastinio ryšio sąvoka), turi atitikti veiksmingumo ir lygiavertiškumo principus. Tai reiškia, kad taisyklės neturėtų būti suformuluotos arba taikomos taip, kad būtų pernelyg sunku arba praktiškai neįmanoma naudotis SESV užtikrinta teise gauti kompensaciją, arba būti nepalankesnės negu taisyklių, taikomų panašioms ieškiniams pagal nacionalinę teisę, atveju. Jeigu valstybių narių nacionalinėje teisėje numatyta kitų sąlygų kompensacijai gauti, tokių kaip atsakomybės priskiriamumas, adekvatumas ar kaltumas, joms turėtų būti leidžiama toliau taikyti tokias sąlygas, jei jos neprieštaruja Teisingumo Teismo praktikai, veiksmingumo bei ekvivalentiškumo principams ir šiai direktyvai.“

5 Šios direktyvos 12 konstatuojamoji dalis suformuluota taip:

„šia direktyva dar kartą patvirtinamos *acquis communautaire* nuostatos dėl Sąjungos teisės gauti kompensaciją už žalą, patirtą dėl Sąjungos konkurencijos teisės pažeidimo, visų pirma nuostatos, susijusios su teise teikti ieškinį ir žalos apibrėžtimi, kaip nurodyta Teisingumo Teismo praktikoje, ir neužkertamas kelias tolesnei šio *acquis* raidai. Bet kuris asmuo, patyręs žalą dėl tokio pažeidimo, gali reikalauti kompensacijos už faktinius nuostolius (*damnum emergens*), už negautas pajamas (prarastą pelną arba *lucrum cessans*) ir palūkanų, nepriklausomai nuo to, ar nacionalinėje teisėje tos kategorijos apibrėžiamos atskirai ar kartu. <...>“

6 Šios direktyvos 14 konstatuojamoji dalis suformuluota taip:

„nagrinėjant ieškinius dėl žalos, patirtos dėl Sąjungos arba nacionalinės konkurencijos teisės pažeidimų, atlyginimo, paprastai reikia atlikti sudėtingą faktinę ir ekonominę analizę. Įrodymus, reikalingus reikalavimui atlyginti žalą pagrįsti, dažnai turi vien tik priešinga ginčo šalis arba trečiosios šalys, o ieškovui jie nėra pakankamai žinomi arba prieinami. <...>“

7 Direktyvos 2014/104 15 konstatuojamojoje dalyje nustatyta:

„teikiant ieškinius dėl žalos, patirtos dėl Sąjungos arba nacionalinės konkurencijos teisės pažeidimo, atlyginimo, svarbus vaidmuo tenka įrodymams. Tačiau, kadangi konkurencijos teisės pažeidimų byloms būdinga informacijos asimetrija, tikslinga užtikrinti, kad ieškovams būtų suteikta teisė siekti, kad būtų atskleisti su jų ieškiniu susiję įrodymai, nereikalaujant nurodyti individualių įrodymų elementų. <...>“

8 Šios direktyvos 43 konstatuojamojoje dalyje nurodyta:

„konkurencijos teisės pažeidimai dažnai yra susiję su prekių ar paslaugų pardavimo sąlygomis ir kaina, todėl atsiranda antkainis ir kita žala, kurią patiria pažeidėjų klientai. <...>“

9 Minėtos direktyvos 45 konstatuojamojoje dalyje nustatyta:

„nukentėjusioji šalis, įrodžiusi, kad patyrė žalą dėl konkurencijos teisės pažeidimo, turi įrodyti ir žalos apimtį, kad gautų atlyginimą už žalą. Žalos su konkurencijos teise susijusiose bylose dydžio nustatymas yra labai daug faktinių duomenų reikalaujantis procesas ir jame gali prireikti taikyti sudėtingus ekonominius modelius. Dažnai tai kainuoja labai brangiai, be to, ieškovams sunku

gauti reikalingų duomenų savo reikalavimams pagrįsti. Pats žalos su konkurencijos teise susijusiose bylose dydžio nustatymas gali būti viena iš esminių kliūčių, trukdančių veiksmingai reikalauti kompensacijos.“

10 Šios direktyvos 46 konstatuojamoji dalis suformuluota taip:

„nesant Sąjungos taisyklių, pagal kurias būtų nustatomas dėl konkurencijos teisės pažeidimo padarytos žalos dydis, kiekviena valstybė narė savo teisinėje sistemoje turi nustatyti savo pačios taisykles žalos dydžiui įvertinti ir valstybės narės bei nacionaliniai teismai turi nustatyti, kokius reikalavimus turi įvykdyti ieškovas, kad įrodytų patirtos žalos dydį, metodus, kurie gali būti naudojami nustatant šį dydį, ir pasekmes, nesugebėjus visapusiškai įvykdyti tų reikalavimų. Tačiau šie nacionalinės teisės reikalavimai dėl žalos su konkurencijos teise susijusiose bylose dydžio nustatymo neturėtų būti mažiau palankūs už toje valstybėje narėje panašioms ieškiniams taikomus reikalavimus (lygiavertiškumo principas), taip pat juos taikant neturėtų būti praktiškai neįmanoma arba pernelyg sunku pasinaudoti Sąjungos teise į žalos atlyginimą už patirtą žalą (veiksmingumo principas). Todėl reikėtų atsižvelgti į šalių informacijos asimetriją ir į tai, kad nustatant žalos dydį reikia įvertinti, kaip atitinkama rinka būtų kitusi, jei pažeidimo nebūtų buvę. Atliekant tokį vertinimą, reikia atlikti palyginimą su padėtimi, kuri iš esmės yra hipotetinė, todėl toks palyginimas niekada negali būti visiškai tikslus. Todėl tikslinga nacionaliniams teismams suteikti įgaliojimus apytikriai nustatyti žalos, patirtos dėl konkurencijos teisės pažeidimo, dydį. Valstybės narės turėtų užtikrinti, kad nacionalinės konkurencijos institucijos, gavusios prašymą, galėtų pakonsultuoti dėl žalos dydžio nustatymo. Siekiant užtikrinti nuoseklumą ir nuspėjamumą, Komisija turėtų teikti bendras gaires Sąjungos lygiu.“

11 Direktyvos 2014/104 47 konstatuojamojoje dalyje nurodyta:

„kad būtų pašalinta informacijos asimetrija ir išvengta kai kurių sunkumų, susijusių su žalos su konkurencijos teise susijusiose bylose dydžio nustatymu, ir kad būtų užtikrintas ieškinių dėl žalos atlyginimo veiksmingumas, tikslinga laikytis prezumpcijos, kad kartelinio pažeidimo buvo padaryta žala, ypač dėl poveikio kainoms. Priklausomai nuo bylos faktų, tai reiškia, kad dėl sudaryto kartelio padidėjo kaina arba buvo užkirstas kelias kainų mažėjimui, kuris būtų įvykęs, jei kartelis nebūtų buvęs sudarytas. Ši prezumpcija neturėtų būti taikoma konkrečiai žalos sumai. Pažeidėjai turėtų turėti galimybę ginčyti tokią prezumpciją. Tikslinga šią prezumpciją, kuri gali būti ginčijama, taikyti tik karteliams, atsižvelgiant į slaptą kartelio pobūdį, dėl kurio padidėja minėta informacijos asimetrija ir ieškovams tampa sunkiau gauti reikalingų įrodymų siekiant įrodyti, kad žala buvo padaryta.“

12 Šios direktyvos 3 straipsnyje „Teisė į visą kompensaciją“ nurodyta:

„1. Valstybės narės užtikrina, kad bet kuris fizinis ar juridinis asmuo, patyręs žalą dėl konkurencijos teisės pažeidimo, galėtų reikalauti visos kompensacijos už patirtą žalą ir ją gauti.

2. Gavęs visą kompensaciją žalą patyręs asmuo atsiduria padėtyje, kurioje jis būtų, jei konkurencijos teisės pažeidimas nebūtų buvęs padarytas. Todėl ji apima teisę į kompensaciją už faktinius nuostolius bei negautas pajamas ir teisę gauti palūkanas.

3. Dėl visos kompensacijos pagal šią direktyvą neturėtų susidaryti kompensacijos permoka, pavyzdžiui, dėl baudinių nuostolių, daugkartinės žalos ar kitų nuostolių.“

13 Minėtos direktyvos 5 straipsnyje „Įrodymų atskleidimas“ numatyta:

„1. Valstybės narės užtikrina, kad Sąjungoje nagrinėjant bylą, susijusią su ieškiniu dėl žalos atlyginimo, ieškovo, kuris pateikė pagrįstą paaiškinimą, kuriame nurodomi pagrindai turimi faktai ir įrodymai, pakankami jo reikalavimo atlyginti žalą patikimumui pagrįsti, prašymu nacionaliniai teismai galėtų nurodyti atsakovui arba trečiajai šaliai atskleisti jų turimus svarbius įrodymus, laikantis šiame skyriuje nustatytų sąlygų. Valstybės narės užtikrina, kad nacionaliniai teismai, atsakovo prašymu, galėtų nurodyti ieškovui arba trečiajai šaliai atskleisti svarbius įrodymus.

<...>

2. Valstybės narės užtikrina, kad nacionaliniai teismai galėtų nurodyti atskleisti tiksliai įvardintus įrodymus ar svarbių įrodymų kategorijas, apibrėžtus kuo tiksliau ir siauriau, remiantis pagrįstame paaiškinime pateiktais pagrindais turimais faktais.

3. Valstybės narės užtikrina, kad nacionaliniai teismai apribotų įrodymų atskleidimą, kad jis būtų proporcingas. <...>“

14 Tos pačios direktyvos 11 straipsnio „Solidarioji atsakomybė“ 1 dalyje nurodyta:

„Valstybės narės užtikrina, kad bendrais veiksmais konkurencijos teisę pažeidusios įmonės būtų solidariai atsakingos už konkurencijos teisės pažeidimu padarytą žalą; kiekviena iš tų įmonių privalo visiškai kompensuoti žalą, o nukentėjusioji šalis turi teisę reikalauti visos kompensacijos iš bet kurios iš jų, kol jai bus sumokėta visa kompensacija.“

15 Direktyvos 2014/104 17 straipsnyje „Žalos dydžio nustatymas“ nustatyta:

„1. Valstybės narės užtikrina, kad nei dėl pareigos įrodyti, nei dėl įrodinėjimo standarto nustatant žalos dydį netaptų praktiškai neįmanoma arba pernelyg sunku pasinaudoti teise į žalos atlyginimą. Valstybės narės užtikrina, kad nacionaliniai teismai būtų pagal nacionalines procedūras įgalioti apytikriai nustatyti žalos dydį, jeigu nustatoma, kad ieškovas patyrė žalą, bet remiantis turimais įrodymais praktiškai neįmanoma arba pernelyg sunku tiksliai nustatyti patirtos žalos dydį.

2. Daroma prezumpcija, kad karteliniais pažeidimais daroma žala. Pažeidėjas turi turėti teisę ginčyti tą prezumpciją.

3. Valstybės narės užtikrina, kad nagrinėjant bylą, susijusią su ieškiniu dėl žalos atlyginimo, nacionalinė konkurencijos institucija galėtų, paprašius nacionaliniam teismui, padėti tam nacionaliniam teismui dėl žalos dydžio nustatymo, jei nacionalinė konkurencijos institucija laiko tokią pagalbą tinkama.“

16 Šios direktyvos 22 straipsnyje „Laikinas taikymas [Taikymas laiko atžvilgiu]“ nustatyta:

1. Valstybės narės užtikrina, kad nacionalinės priemonės, patvirtintos <...> tam, kad būtų laikomasi šios direktyvos esminių nuostatų, būtų netaikomos atgaline tvarka.

2. Valstybės narės užtikrina, kad bet kurios [patvirtintos] nacionalinės priemonės <...>, išskyrus tas, kurios nurodytos 1 dalyje, nebūtų taikomos ieškiniams dėl žalos, kurie nacionaliniuose teismuose pateikti iki 2014 m. gruodžio 26 d.“

Ispanijos teisė

- 17 2017 m. gegužės 26 d. *Real Decreto-ley 9/2017, por el que se transponen directivas de la Unión Europea en los ámbitos financiero, mercantil y sanitario, y sobre el desplazamiento de trabajadores* (Karaliaus dekretas-įstatymas 9/2017, kuriuo perkeliama Europos Sąjungos direktyvos finansų, prekybos ir sveikatos, taip pat darbuotojų judėjimo srityse; BOE, Nr. 126, 2017 m. gegužės 27 d., p. 42820), be kita ko, siekiama į Ispanijos teisę perkelti Direktyvą 2014/104.
- 18 2000 m. sausio 7 d. Karaliaus dekretu-įstatymu 9/2017 2000 m. sausio 7 d. *Ley 1/2000, de Enjuiciamiento Civil* (Įstatymas 1/2000 dėl Civilinio proceso kodekso; BOE, Nr. 7, 2000 m. sausio 8 d., p. 575; toliau – Civilinio proceso kodeksas) buvo papildytas 283bis straipsnio a punktu dėl įrodymų pateikimo teismo nagrinėjamosiose bylose, susijusiose su ieškiniais dėl žalos, patirtos dėl konkurencijos teisės pažeidimų, atlyginimo. Šios nuostatos 1 dalies pirmos pastraipos turinys yra tapatus Direktyvos 2014/104 5 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos turiniui.
- 19 Šio kodekso 394 straipsnyje nurodyta:

„1. Nagrinėjant bylą iš esmės, bylinėjimosi pirmojoje instancijoje išlaidos priteisiamos iš tos šalies, kurios visi reikalavimai buvo atmesti, nebent teismas nustato, kad byloje kilo rimtų faktinių ar teisinių abejonių, ir tai pagrindžia.

Vertinant, ar sprendžiant bylinėjimosi išlaidų priteisimo klausimą byloje kilo teisinių abejonių, atsižvelgiama į panašiose bylose suformuotą jurisprudenciją.

2. Kai dalis reikalavimų patenkinama, o dalis atmetama, kiekviena šalis padengia savo bylinėjimosi išlaidas ir pusę bendrų bylinėjimosi išlaidų, nebent yra pagrindas priteisti iš vienos iš šalių bylinėjimosi išlaidas, susijusias su procesu dėl nesąžiningų veiksmų.

<...>“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- 20 2016 m. liepos 19 d. Komisija priėmė Sprendimą C(2016) 4673 *final* byloje pagal [SESV] 101 straipsnį ir EEE susitarimo 53 straipsnį (byla AT.39824 – Sunkvežimiai); jo santrauka paskelbta 2017 m. balandžio 6 d. *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje* (OL C 108, 2017, p. 6). Atsakovė pagrindinėje byloje yra viena iš šio sprendimo adresaičių.
- 21 Tame sprendime Komisija konstatavo, kad penkiolika sunkvežimių gamintojų, įskaitant atsakovę pagrindinėje byloje bei *Renault Trucks SAS* ir *Iveco SpA*, dalyvavo kartelyje, kuris sudarė vieną tęstinį SESV 101 straipsnio ir 1992 m. gegužės 2 d. Europos ekonominės erdvės susitarimo (OL L 1, 1994, p. 3; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 11 sk., 52 t., p. 3) 53 straipsnio pažeidimą, apimantį slaptus susitarimus dėl vidutinių ir sunkiųjų sunkvežimių kainų nustatymo ir bruto kainų padidinimo Europos ekonominėje erdvėje (EEE).
- 22 Atsakovės pagrindinėje byloje atžvilgiu nustatytas pažeidimo laikotarpis truko nuo 1997 m. sausio 17 d. iki 2011 m. sausio 18 d.

- 23 2019 m. spalio 11 d. ieškovai pagrindinėje byloje pareiškė atsakovei pagrindinėje byloje ieškinį dėl žalos atlyginimo, grindžiamą atsakovės neteisėtais veiksmais. Pažeidimo laikotarpiu D. Ignacio nusipirko atsakovės pagrindinėje byloje pagamintą *Mercedes* prekių ženklą sunkvežimį, o *Tráficos Manuel Ferrer* nusipirko vienuolika sunkvežimių: penkis *Mercedes* prekių ženklą sunkvežimius, pagamintus šios atsakovės, keturis *Renault Trucks* pagamintus sunkvežimius ir du *Iveco* pagamintus sunkvežimius, turinčius 2016 m. liepos 19 d. sprendime nurodytas transporto priemonių charakteristikas.
- 24 Ieškovai pagrindinėje byloje teigia, kad dėl atsakovės pagrindinėje byloje neteisėtų veiksmų patyrė žalą, kurią sudaro išgytoms transporto priemonėms taikytas antkainis. Siekdami nustatyti šį antkainį jie pateikė ekspertizės išvadą, joje nurodyta, kad šio kartelio paveiktoje rinkoje vidutinis antkainis yra 16,35 %.
- 25 Kadangi dalį ieškovų pagrindinėje byloje nusipirktų transporto priemonių pagamino ne atsakovė pagrindinėje byloje, o kiti 2016 m. liepos 19 d. sprendimo adresatai, 2020 m. rugpjūčio 11 d. ši atsakovė paprašė įtraukti į bylą *Renault Trucks* ir *Iveco* ir teigė, kad, jei byla būtų nagrinėjama nedalyvaujant šiems gamintojams, būtų pažeista tiek šių bendrovių, tiek jos teisės į gynybą. 2020 m. rugsėjo 22 d. nutartimi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas atmetė šį prašymą, o 2020 m. spalio 23 d. nutartimi patvirtino šį atmetimą.
- 26 Atsakovė pagrindinėje byloje taip pat ginčijo ieškinio pagrįstumą, be kita ko, pateikdama savo ekspertizės išvadą.
- 27 Įvykus prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo parengiamajam posėdžiui, pagrindinės bylos šalys susitarė, kad ieškovai galės susipažinti su duomenimis, į kuriuos buvo atsižvelgta atsakovės pateiktoje ekspertizės išvadoje, siekiant dvejopo tikslo – sudaryti sąlygas išsamiau kritikuoti tuos duomenis ir galbūt reformuluoti šių ieškovų pateiktą ekspertizės išvadą. Ši galimybė susipažinti buvo įgyvendinta duomenų saugykloje minėtos atsakovės biuruose. 2021 m. kovo 18 d. ieškovai pagrindinėje byloje pateikė techninę ataskaitą apie rezultatus, gautus susipažinus su aptariamais duomenimis.
- 28 Per pagrindinį teismo posėdį išklauses pagrindinės bylos šalis, kurios aptarė savo ekspertizės išvadą ir pateikė savo reikalavimus, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas 2021 m. kovo 25 d. sprendimu nusprendė sustabdyti teismo sprendimo priėmimo terminą ir paprašė jų pateikti pastabas dėl tikslingumo kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą. Minėtos šalys įvykdė šį prašymą.
- 29 Tokiomis aplinkybėmis *Juzgado de lo Mercantil nº 3 de Valencia* (Valensijos komercinis teismas Nr. 3, Ispanija) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:
- „1. Ar [Civilinio proceso kodekso] 394 straipsnio 2 dalyje numatyta sistema, pagal kurią dalis bylinėjimosi išlaidų gali tekti nukentėjusiajai šaliai atsižvelgiant į nepagrįstai (kaip per didelę kainą) sumokėtų sumų, jai grąžinamų iš dalies patenkinus reikalavimą atlyginti žalą, dydį, kai šiame reikalavime kaip prielaida nurodyta, kad padarytas antikonkurencinis pažeidimas, priežastiniu ryšiu susijęs su atsiradusia žala, kuri pasibaigus procesui priimtame sprendime neabejotinai pripažįstama, apskaičiuojama ir priteisiama, yra suderinama su SESV 101 straipsnyje įtvirtinta nukentėjusiosios šalies teise į visišką žalą, patirtą dėl antikonkurencinių veiksmų, atlyginimą, remiantis jurisprudencija, kurioje šis straipsnis išaiškintas?

2. Ar nacionalinio teismo įgaliojimai vertinti žalos dydį suteikia teisę subsidiariai ir savarankiškai nustatyti tą dydį dėl to, kad konstatuota, jog yra informacijos asimetrija arba kilo neįveikiamų sunkumų nustatyti šį dydį, kurie neturi kliudyti nukentėjusiosios šalies teisei į visišką žalą, patirtos dėl antikonkurencinių veiksmų, numatytų su [Chartijos] 47 straipsniu siejamame SESV 101 straipsnyje, atlyginimą net ir tuo atveju, kai šalis, nukentėjusi dėl antikonkurencinio pažeidimo, t. y. kartelio, lėmusio per didelę kainą, per procesą turėjo galimybę susipažinti su duomenimis, kuriais pati atsakovė grindžia savo eksperto tyrimą, kad paneigtų atlygintinos žalos buvimą?
3. Ar nacionalinio teismo įgaliojimai vertinti žalos dydį suteikia teisę subsidiariai ir savarankiškai nustatyti tą dydį dėl to, kad konstatuota, jog yra informacijos asimetrija arba kilo neįveikiamų sunkumų nustatyti šį dydį, kurie neturi kliudyti nukentėjusiosios šalies teisei į visišką žalą, patirtos dėl antikonkurencinių veiksmų, numatytų su [Chartijos] 47 straipsniu siejamame SESV 101 straipsnyje, atlyginimą net ir tuo atveju, kai šalis, nukentėjusi dėl antikonkurencinio pažeidimo, t. y. kartelio, lemiančio per didelę kainą, savo reikalavimą atlyginti žalą nukreipia į vieną iš administracinio sprendimo [kuriuo konstatuojamas, pažeidimas] adresatų, kuris yra solidariai atsakingas už šią žalą, tačiau nepardavinėjo atitinkamos nukentėjusiosios šalies išigyto produkto ar paslaugos?“

Dėl prejudicinių klausimų

Pirminės pastabos

- 30 Pirmiausia reikia pažymėti, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo klausimuose neminima Direktyva 2014/104, tačiau nurodomos joje vartojamos sąvokos, kaip antai teisė į visą kompensaciją už žalą, patirtą dėl SESV 101 straipsnyje nurodytų antikonkurencinių veiksmų, šalių turimos informacijos asimetrija, sunkumai, kurių gali kilti nacionaliniam teismui nustatant dėl tokių veiksmų atsiradusios žalos dydį, ir solidarioji tokius veiksmus atlikusių subjektų atsakomybė. Be to, prašymo priimti prejudicinį sprendimą motyvuojamojoje dalyje tas teismas kelia klausimą dėl šios direktyvos 3, 5 bei 11 straipsnių ir 17 straipsnio 1 dalies taikymo laiko atžvilgiu.
- 31 Šiuo aspektu reikia priminti, kad, nacionaliniams teismams ir Teisingumo Teismui bendradarbiaujant, kaip numatyta SESV 267 straipsnyje, pastarasis turi pateikti nacionaliniam teismui naudingą atsakymą, kuris leistų išspręsti jo nagrinėjamą ginčą. To siekiant, Teisingumo Teismui gali tekti performuluoti jam pateiktus klausimus. Iš tiesų Teisingumo Teismas turi aiškinti visas Sąjungos teisės nuostatas, kurių reikia nacionaliniams teismams, kad jie priimtų sprendimą dėl ginčų jų nagrinėjamose bylose, net jei šios nuostatos nėra aiškiai nurodytos šių teismų Teisingumo Teismui pateiktuose klausimuose (2022 m. liepos 7 d. Sprendimo *Pensionsversicherungsanstalt (Vaiko auginimo užsienyje laikotarpiu)*, C-576/20, EU:C:2022:525, 35 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 32 Vadinas, net jei, vertinant formaliai, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas savo klausimuose kreipėsi tik dėl SESV 101 straipsnio, siejamo su, kiek tai susiję su antruoju ir trečiuoju klausimais, Chartijos 47 straipsniu, išaiškinimo, tokia aplinkybė netrukdo Teisingumo Teismui pateikti jam Sąjungos teisės išaiškinimą visais aspektais, kurie gali būti naudingi sprendimui to teismo nagrinėjamoje byloje priimti, neatsižvelgiant į tai, ar jis apie juos užsimena savo klausimuose. Taigi Teisingumo Teismas turi iš visos nacionalinio teismo pateiktos informacijos ir, be kita ko, iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą motyvuojamosios dalies, atrinkti

aiškintinus Sąjungos teisės klausimus, atsižvelgdamas į ginčo dalyką (pagal analogiją žr. 2022 m. liepos 7 d. Sprendimo *Pensionsversicherungsanstalt (Vaiko auginimo užsienyje laikotarpiai)*, C-576/20, EU:C:2022:525, 36 punktą ir nurodytą jurisprudenciją).

- 33 Be to, kalbant apie prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo keliamą klausimą dėl Direktyvos 2014/104 3, 5 bei 11 straipsnių ir 17 straipsnio 1 dalies taikymo laiko atžvilgiu, reikia atskirti atvejus, kai šios nuostatos, atsižvelgiant į jurisdikciją, kyla iš paties SESV 101 straipsnio, kuomet jos taikomos nedelsiant, ir kai jos kyla tik iš šios direktyvos, o tai reiškia, kad reikia išnagrinėti jo taikymą laiko atžvilgiu pagal šios direktyvos 22 straipsnį.

Dėl pirmojo klausimo

- 34 Kalbant apie pirmajame klausime nurodytą teisę į visą kompensaciją už žalą, patirtą dėl antikonkurencinių veiksmų, reikia priminti, jog iš veiksmingumo principo ir kiekvieno asmens teisės reikalauti atlyginti žalą, padarytą dėl sutarties ar veiksmų, kurie gali riboti arba iškraipyti konkurenciją, matyti, kad žalą patyrę asmenys turi turėti galimybę reikalauti atlyginti ne tik faktinius nuostolius (*damnum emergens*), bet ir negautas pajamas (*lucrum cessans*), taip pat gauti palūkanas (2006 m. liepos 13 d. Sprendimo *Manfredi ir kt.*, C-295/04–C-298/04, EU:C:2006:461, 95 punktas).
- 35 Taigi, Direktyvos 2014/104 3 straipsnio 1 dalyje primindamas valstybių narių pareigą užtikrinti, kad kiekvienas fizinis arba juridinis asmuo, patyręs žalą dėl konkurencijos teisės pažeidimo, galėtų reikalauti visos kompensacijos už šią žalą ir ją gauti, ir šios direktyvos 3 straipsnio 2 dalyje visą kompensaciją apibrėždamas kaip teisę į kompensaciją už faktinius nuostolius bei negautas pajamas ir teisę gauti palūkanas, Sąjungos teisės aktų leidėjas, kaip matyti iš minėtos direktyvos 12 konstatuojamosios dalies, siekė dar kartą patvirtinti esamą jurisprudenciją, todėl, kaip patvirtinta tos pačios direktyvos 22 straipsnio 2 dalyje, šių nuostatų perkėlimo į nacionalinę teisę priemonės turi būti būtinai nedelsiant taikomos visiems į jos taikymo sritį patenkantiems ieškiniams dėl žalos atlyginimo.
- 36 Iš to matyti, kad pirmuoju klausimu iš esmės siekiama išsiaiškinti, ar dėl teisės į visą kompensaciją už žalą, patirtą dėl antikonkurencinių veiksmų, kaip antai pripažintos ir apibrėžtos Direktyvos 2014/104 3 straipsnio 1 bei 2 dalyse ir kylančios iš SESV 101 straipsnio, draudžiama nacionalinė civilinio proceso taisyklė, kaip antai numatyta Civilinio proceso kodekso 394 straipsnio 2 dalyje, pagal kurią, jeigu ieškinys patenkinamas iš dalies, kiekviena šalis padengia savo bylinėjimosi išlaidas ir pusę bendrų išlaidų, išskyrus atvejus, kai piktnaudžiaujama.
- 37 Šiuo aspektu, kaip matyti iš to, kas išdėstyta šio sprendimo 34 ir 35 punktuose, teisė į visą kompensaciją už žalą, patirtą dėl antikonkurencinių veiksmų, ypač dėl SESV 101 straipsnio pažeidimo, nėra susijusi su teismo procesuose patirtų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklėmis, kuriomis įgyvendinama ši teisė, nes šiomis taisyklėmis ne siekiama atlyginti žalą, o kiekvienos valstybės narės lygmeniu pagal jos teisę nustatoma per tokius procesus patirtų išlaidų paskirstymo tvarka.
- 38 Be to, Sąjungos teisės aktų leidėjas bylinėjimosi išlaidų klausimo neįtraukė į Direktyvos 2014/104 taikymo sritį, nes šioje direktyvoje šis klausimas aptartas tik netiesiogiai 8 straipsnio 2 dalyje, kuri susijusi su sankcijomis už atsisakymą atskleisti įrodymus arba jų sunaikinimą ir kurioje numatyta nacionalinių teismų galimybė priteisti bylinėjimosi išlaidas iš šalies, kuri atsisakė atskleisti įrodymus ar juos sunaikino.

- 39 Atsižvelgiant į tai, reikia priminti, kad, kiek tai susiję su SESV 101 straipsniu, taikoma Teisingumo Teismo jurisprudencija, pagal kurią taisyklės, susijusios su ieškiniais, skirtais iš Sąjungos teisės kylančių asmenų teisių apsaugai užtikrinti, neturi būti mažiau palankios už taisykles, taikomas panašioms ieškiniams pagal nacionalinę teisę (lygiavertiškumo principas), ir dėl jų naudojimas Sąjungos teisės suteiktomis teisėmis neturi tapti praktiškai neįmanomas arba pernelyg sudėtingas (veiksmingumo principas) (šiuo klausimu žr. 2019 m. kovo 28 d. Sprendimo *Cogeco Communications*, C-637/17, EU:C:2019:263, 43 ir 44 punktus).
- 40 Kadangi akivaizdu, kad nagrinėjamu atveju lygiavertiškumo principas nebuvo pažeistas, atsižvelgiant į veiksmingumo principą reikia išnagrinėti, ar dėl nacionalinės civilinio proceso taisyklės, kaip antai numatytos Civilinio proceso kodekso 394 straipsnio 2 dalyje ir prireikus paašikintos Ispanijos teismų jurisprudencijoje, pagal kurią priteisti bylinėjimosi išlaidas galima ir tada, kai yra nedidelis skirtumas tarp to, ko buvo prašoma, ir to, kas buvo gauta per procesą, praktiškai neįmanoma arba pernelyg sudėtinga pasinaudoti teise į visą kompensaciją už žalą, patirtą dėl antikonkurencinių veiksmų, kaip pripažinta ir apibrėžta Direktyvos 2014/104 3 straipsnio 1 bei 2 dalyse, ir kylančia iš SESV 101 straipsnio.
- 41 Šiomis aplinkybėmis, kaip matyti iš Direktyvos 2014/104 6 konstatuojamosios dalies, kiek tai susiję su ieškiniais dėl žalos atlyginimo, pareikštais taikant nacionalines priemones, kuriomis perkeliama ši direktyva, Sąjungos teisės aktų leidėjas rėmėsi išvada, kad kovos su antikonkurenciniais veiksmais viešojo sektoriaus, t. y. Komisijos ir nacionalinių konkurencijos institucijų, iniciatyva, nepakanka, kad būtų užtikrintas visiškas SESV 101 ir 102 straipsnių laikymasis, ir kad reikėjo palengvinti galimybę privačiam sektoriui prisidėti prie šio tikslo įgyvendinimo (šiuo klausimu žr. 2022 m. lapkričio 10 d. *PACCAR ir kt.*, C-163/21, EU:C:2022:863, 55 punktą).
- 42 Toks privataus sektoriaus dalyvavimas skiriant piniginę sankciją ir užkardant antikonkurencinius veiksmus yra reikalingas dar ir dėl to, kad taip gali būti atlyginta ne tik tiesioginė žala, kurią teigia patyręs atitinkamas asmuo, bet ir netiesioginė žala, padaryta rinkos, kuri negalėjo visiškai veiksmingai veikti, pavyzdžiui, vartotojų naudai, struktūrai ir veikimui (2022 m. lapkričio 10 d. Sprendimo *PACCAR ir kt.*, C-163/21, EU:C:2022:863, 56 punktą ir nurodyta jurisprudencija).
- 43 Būtent siekdamas šio tikslo Sąjungos teisės aktų leidėjas, Direktyvos 2014/104 14, 15, 46 ir 47 konstatuojamosiose dalyse pabrėžęs ieškovo ir atsakovo bylose, kuriose pareikšti šioje direktyvoje nurodyto pobūdžio ieškiniai, turimos informacijos asimetriją, nes, kaip nustatyta minėtos direktyvos 14 konstatuojamojoje dalyje, „[i]rodymus, reikalingus reikalavimui atlyginti žalą pagrįsti, dažnai turi vien tik priešinga ginčo šalis arba trečiosios šalys, o ieškovui jie nėra pakankamai žinomi arba prieinami“, įpareigojo valstybes nares numatyti priemones, leidžiančias ieškovui pašalinti šią asimetriją.
- 44 Šiuo tikslu Direktyvoje 2014/104, pirma, nustatyta valstybių pareiga suteikti šiai šaliai teisę tam tikromis sąlygomis prašyti nacionalinių teismų įpareigoti atsakovą arba trečiąjį asmenį atskleisti jų turimus svarbius įrodymus pagal šios direktyvos 5 straipsnį. Antra, pagal minėtą direktyvą reikalaujama, kad valstybės narės tam tikromis sąlygomis, kai praktiškai neįmanoma arba pernelyg sudėtinga tiksliai nustatyti žalos dydį, įgaliotų šiuos teismus apytikriai ją nustatyti pagal šios direktyvos 17 straipsnio 1 dalį, prireikus, jeigu jie to pageidauja, padedant nacionalinei konkurencijos institucijai, kaip matyti iš minėtos direktyvos 17 straipsnio 3 dalies. Trečia, šioje direktyvoje reikalaujama, kad valstybės narės įtvirtintų prielaidas, be kita ko, tos pačios direktyvos 17 straipsnio 2 dalyje numatytą prielaidą, kad kartelis daro žalą.

- 45 Iš to matyti, kad, skirtingai nuo 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (OL L 95, 1993, p. 29; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 288), kuri, be kita ko, buvo išaiškinta prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nurodytame 2020 m. liepos 16 d. Sprendime *Caixabank ir Banco Bilbao Vizcaya Argentaria* (C-224/19 ir C-259/19, EU:C:2020:578) ir susijusi su sutartimis, kuriose paprastai dalyvauja silpnesnioji šalis – vartotojas ir stipresnioji šalis – verslininkas, pardavęs prekes, išnuomojęs daiktus ar suteikęs paslaugas, esant sutartiniuose santykiuose pasireiškiančiam galios skirtumui, be kita ko, ribojamam nesąžiningų sutarties sąlygų draudimo principo, kurį pažeidus iš esmės panaikinamos tokios sutarties sąlygos, Direktyva 2014/104 susijusi su ieškiniais dėl įmonės deliktinės atsakomybės, o jiems būdinga ginčo šalių galios pusiausvyra, kuri dėl nacionalinių priemonių, perkeliančių visas šio sprendimo 44 punkte išvardytas šios direktyvos nuostatas, atsižvelgiant į tai, kaip panaudojamos taip suteiktos priemonės, visų pirma ieškovui, gali būti subalansuota.
- 46 Taigi reikia konstatuoti, jog ši jurisprudencija negali būti taikoma tokio pobūdžio ginčams, kuriems būdinga tai, kad išitraukia Sąjungos teisės aktų leidėjas, kuris ieškovui, iš pradžių buvusiam nepalankioje padėtyje, suteikia priemonių, kad jo naudai būtų atkurta jo ir atsakovo galios pusiausvyra. Būtent nuo kiekvienos iš šių šalių elgesio, kurį nepriklausomai vertina ginčą nagrinėjantis nacionalinis teismas, priklauso šios galios pusiausvyros raida, visų pirma nuo to, ar ieškovas pasinaudojo jam suteiktomis priemonėmis, be kita ko, kiek tai susiję su galimybe pagal Direktyvos 2014/104 5 straipsnio 1 dalies pirmą pastraipą prašyti šio teismo nurodyti atsakovui ar trečiajam asmeniui atskleisti jų turimus įrodymus.
- 47 Darytina išvada, kad, kaip išvados 68 punkte pažymėjo generalinė advokatė, kiek tai susiję su bylomis dėl konkurencijos teisės pažeidimų sukeltos žalos atlyginimo, tuo atveju, kai dalis ieškovo reikalavimų atmetama, ieškovui gali būti pagrįstai nurodoma padengti visas ar dalį savo bylinėjimosi išlaidų ir iš jo gali būti priteisiama dalis bendrų išlaidų, jeigu, be kita ko, jis yra atsakingas už šių išlaidų atsiradimą, pavyzdžiui, dėl to, kad pareikšti per dideli reikalavimai, arba dėl jo bylinėjimosi būdo.
- 48 Taigi reikia nuspręsti, kad dėl nacionalinės civilinio proceso taisyklės, kaip antai numatytos Civilinio proceso kodekso 394 straipsnio 2 dalyje, siejamos su šio sprendimo 40 punkte nurodyta Ispanijos teismų jurisprudencija, netampa praktiškai neįmanoma arba pernelyg sudėtinga pasinaudoti teise į visą kompensaciją už žalą, patirtą dėl antikonkurencinių veiksmų, kaip pripažinta ir apibrėžta Direktyvos 2014/104 3 straipsnio 1 bei 2 dalyse, ir kylančia iš SESV 101 straipsnio, todėl nepažeidžiamas veiksmingumo principas.
- 49 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į pirmąjį klausimą reikia atsakyti: SESV 101 straipsnis ir Direktyvos 2014/104 3 straipsnio 1 ir 2 dalys turi būti aiškinami taip, kad pagal juos nedraudžiama nacionalinė civilinio proceso taisyklė, pagal kurią, jeigu ieškinys patenkinamas iš dalies, kiekviena šalis padengia savo bylinėjimosi išlaidas ir pusę bendrų išlaidų, išskyrus atvejus, kai piktnaudžiaujama.

Dėl antrojo ir trečiojo klausimų

- 50 Antruoju ir trečiuoju klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2014/104 17 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad teismui leidžiama apytikriai nustatyti atsakovo antikonkurenciniais veiksmais padarytą žalą tokiomis aplinkybėmis, kai, viena vertus, atsakovas suteikė ieškovui galimybę susipažinti su informacija, kuria remdamasis pats

parengė ekspertizės išvadą, kad paneigtą atlygintinos žalos buvimą, ir, kita vertus, reikalavimas atlyginti žalą pareiškiamas tik vienam iš sprendimo, kuriuo konstatuojamas SESV 101 straipsnio pažeidimas, adresatų, kuris prekiaavo tik dalimi ieškovo įsigytų produktų, kuriems, kaip įtariama, dėl šio pažeidimo buvo taikomas antkainis. Šiomis aplinkybėmis tas teismas galimybę atlikti tokį žalos nustatymą sieja su sąlyga, kad būtų konstatuota informacijos asimetrija arba neįveikiami sunkumai tiksliai nustatyti žalos dydį.

- 51 Pirmiausia reikia priminti, kad Direktyvos 2014/104 17 straipsnio 1 dalis yra procedūrinė nuostata, kaip ji suprantama pagal šios direktyvos 22 straipsnio 2 dalį (2022 m. birželio 22 d. Sprendimo *Volvo ir DAF Trucks*, C-267/20, EU:C:2022:494, 85 punktą), todėl nacionalinės priemonės, kuriomis užtikrinamas šio 17 straipsnio 1 dalies perkėlimas į nacionalinę teisę, pagal minėto 22 straipsnio 2 dalį taikomos ieškiniams dėl žalos atlyginimo, pareikštiems po 2014 m. gruodžio 26 d.
- 52 Atsižvelgiant į tai, pirma, reikia pažymėti, kad ieškiniais dėl žalos atlyginimo, patenkančiais į Direktyvos 2014/104 taikymo sritį, kaip ir apskritai ieškiniais dėl civilinės atsakomybės, siekiama, kad būtų kuo tiksliau atlyginta žala, kai tik nustatomas jos buvimas, ir kam tenka atsakomybė už ją, o dėl to negalima atmesti galimybės, kad nacionaliniam teismui priimant sprendimą dėl kompensacijos dydžio lieka tam tikrų neaiškumų. Todėl vien šių neaiškumų, kurie būdingi ginčams dėl atsakomybės ir iš tikrųjų atsiranda dėl argumentų ir ekspertizės išvadų priešpriešos vykstant rungimosi principu pagrįstam procesui, egzistavimas neatitinka žalos vertinimo sudėtingumo laipsnio, būtino tam, kad būtų galima taikyti šio direktyvos 17 straipsnio 1 dalyje numatytą teismo atliekamą apytikrį nustatymą.
- 53 Antra, pačioje šios nuostatos formuluotėje teismo atliekamo apytikrio žalos nustatymo taikymo sritis apribojama atvejais, kai, nustatčius, kad ieškovas patyrė žalą, yra praktiškai neįmanoma arba pernelyg sudėtinga tiksliai nustatyti jos dydį, o tai, pavyzdžiui, gali būti susiję su itin dideliais sunkumais aiškinant pateiktus dokumentus, kiek tai susiję su dėl kartelio atsiradusio antkainio poveikio ieškovo iš vieno kartelio dalyvio įsigytų produktų kainoms dalimi.
- 54 Taigi, nors, kaip matyti iš šio sprendimo 43 punkto, Direktyvos 2014/104 17 straipsnio 1 dalis priimta remiantis informacijos asimetrijos sąvoka, vis dėlto, priešingai, nei galima manyti iš antrojo ir trečiojo klausimų formuluotės, ji neturi įtakos įgyvendinant tą nuostatą. Kaip šiuo aspektu išvados 86 punkte pažymėjo generalinė advokatė, net jei šalims būtų sudarytos vienodos sąlygos, kiek tai susiję su turima informacija, gali kilti sunkumų konkrečiai nustatant žalos dydį.
- 55 Šiuo aspektu pirmiausia reikia pažymėti, kad siekiant šio sprendimo 41 punkte nurodyto tikslo reikėjo įgyvendinti priemones, padedančias pašalinti bylos šalių turimos informacijos asimetriją, nes pažeidėjas iš principo žino, ką padarė ir kuo yra įtariamas, taip pat žino įrodymus, kurie tokiu atveju gali padėti Komisijai arba atitinkamai nacionalinei konkurencijos institucijai įrodyti jo dalyvavimą darant veiksmus, pažeidžiančius SESV 101 ir 102 straipsnį, tačiau dėl tokių veiksmų žalą patyręs asmuo tokių įrodymų neturi (2022 m. lapkričio 10 d. Sprendimo *PACCAR ir kt.*, C-163/21, EU:C:2022:863, 59 punktą).
- 56 Taigi, antra, siekdamas ištaisyti nustatytą informacijos asimetriją, Sąjungos teisės aktų leidėjas patvirtino šio sprendimo 44 punkte išvardytas priemones, kurios, reikia pabrėžti, viena kitą veikia, nes būtinybė teismui apytikriai nustatyti žalą visų pirma gali priklausyti nuo rezultato, kurį ieškovas gavo pateikęs prašymą pateikti įrodymų pagal Direktyvos 2014/104 5 straipsnio 1 dalies pirmą pastraipą.

- 57 Trečia, kadangi ši nuostata direktyvoje atlieka svarbų vaidmenį, nacionalinis teismas, prieš apytikriai nustatydamas žalą, turi patikrinti, ar ieškovas ja pasinaudojo. Jei praktiškai neįmanoma įvertinti žalos dėl ieškovo neveikimo, nacionalinis teismas neturi pakeisti ieškovo ar ištaisyti jo trūkumų.
- 58 Nagrinėjamu atveju situacija yra kitokia, nes atsakovė, gavusi nacionalinio teismo leidimą, pati pateikė ieškovei duomenis, kuriais rėmėsi siekdama paneigti ieškovės ekspertizės išvadą. Šiuo aspektu reikia pažymėti, kad, viena vertus, toks duomenų pateikimas gali paskatinti teisminius ginčus tiek dėl žalos realumo, tiek dėl jos dydžio, taigi jis naudingas ir šalims, galinčioms patikslinti, pakeisti ar papildyti savo argumentus, ir nacionaliniam teismui – pasinaudodamas šia ekspertize, po kurios, remiantis pateiktais duomenimis, kuriais ji grindžiama, atliekama priešpriešinė ekspertizė, jis turi informacijos ir pagal ją pirmiausia gali nustatyti ieškovo patirtos žalos realumą, paskui – jos dydį, dėl ko galima išvengti teismo žalos apytikrio nustatymo. Kita vertus, dėl šio duomenų pateikimo Direktyvos 2014/104 5 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje numatytas prašymas atskleisti įrodymus visai nepraranda reikšmės, bet, priešingai, tai gali padėti ieškovui ir pateikti jam gaires dėl dokumentų ar duomenų, kuriuos, jo nuomone, būtina gauti.
- 59 Atsižvelgiant į šį galimą šios direktyvos 5 straipsnio 1 dalies poveikį nacionalinio teismo galimybei apytikriai nustatyti žalą pagal minėtos direktyvos 17 straipsnio 1 dalį, pagrindinėje byloje nagrinėjamai situacijai būdinga aplinkybė, t. y. kad atsakovė, gavusi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo leidimą, pati pateikė ieškovei duomenis, kuriais remdamasi siekė paneigti ieškovės ekspertizės išvadą, savaime nėra svarbi vertinant, ar nacionaliniam teismui leidžiama apytikriai nustatyti žalą.
- 60 Trečia, šalis, teikianti reikalavimą atlyginti žalą, grindžiamą tuo, kad antikonkurenciniais veiksmais padaryta žala, gali šį reikalavimą pareikšti tik vienam iš šiuos veiksmus atlikusių subjektų, nes pagal jurisprudenciją, kaip išvados 102 punkte pažymėjo generalinė advokatė, konkurencijos teisės pažeidimas iš esmės užtraukia jį įvykdžiusių subjektų solidariąją atsakomybę (2019 m. liepos 29 d. Sprendimo *Tibor-Trans*, C-451/18, EU:C:2019:635, 36 punktas).
- 61 Taigi Direktyvos 2014/104 11 straipsnio 1 dalis, kiek joje numatyta tokia galimybė, turi būti laikoma nuostata, kodifikuojančia Teisingumo Teismo jurisprudenciją, ir dėl tų pačių priežasčių, kurios išdėstytos šio sprendimo 35 punkte dėl šios direktyvos 3 straipsnio 1 ir 2 dalių, yra viena iš tos direktyvos nuostatų, kurios perkėlimo į nacionalinę teisę priemonės taikomos nedelsiant.
- 62 Atsižvelgiant į tai, dėl šios galimybės iš ieškinį dėl žalos atlyginimo, patenkančią į Direktyvos 2014/104 taikymo sritį, pareiškusių šalies negali būti atimta teisė prašyti bylą nagrinėjančio teismo nurodyti kitiems pažeidimą padariusiems subjektams atskleisti svarbius įrodymus laikantis šios direktyvos 5 straipsnyje nustatytos tvarkos ir apribojimų, kad šis teismas galėtų nustatyti žalos buvimą, jos dydį ir taip išvengti teismo šios žalos apytikrio nustatymo.
- 63 Iš tiesų nagrinėjamu atveju kiti du sunkvežimių gamintojai, kuriems Komisija 2016 m. liepos 19 d. sprendimu skyrė sankcijas, t. y. *Renault Trucks* ir *Iveco*, prekiaavo *Tráficos Manuel Ferrer* įsigytais transporto priemonėmis, todėl galėjo jai pateikti įrodymų, susijusių su dėl kartelio atsiradusiu antkainiu, kad būtų galima nustatyti, ar ir kuri šio antkainio dalis buvo įtraukta į keturių *Renault Trucks* sunkvežimių ir dviejų *Iveco* sunkvežimių pirkimo kainą. Šiuo atžvilgiu reikia priminti, kad pagal minėtos direktyvos 5 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos paskutinį sakinį atsakovas taip pat turi galimybę prašyti to teismo nurodyti minėtiems kitiems pažeidimą

padariusiems subjektams atskleisti svarbius įrodymus, o tai gali būti ypač naudinga esant situacijai, kai, kaip nagrinėjamu atveju, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas atsisakė du iš jų įtraukti į bylą.

- 64 Atsižvelgiant į šį galimą Direktyvos 2014/104 5 straipsnio 1 dalies poveikį nacionalinio teismo galimybei apytikriai nustatyti žalą pagal šios direktyvos 17 straipsnio 1 dalį, pagrindinėje byloje nagrinėjamai situacijai būdinga aplinkybė, t. y. kad reikalavimas atlyginti žalą pareiškiamas tik vienam iš sprendimo, kuriuo konstatuojamas SESV 101 straipsnio pažeidimas, adresatų, prekiausiam tik dalimi ieškovo įsigytų produktų, kuriems, kaip įtariama, dėl šio pažeidimo buvo taikomas antkainis, savaime nėra svarbi vertinant, ar nacionaliniam teismui leidžiama apytikriai nustatyti žalą.
- 65 Taigi, atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į antrąjį ir trečiąjį klausimus reikia atsakyti: Direktyvos 2014/104 17 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad nei aplinkybė, kad atsakovas, kuriam pareikštas į šios direktyvos taikymo sritį patenkantis ieškinys, pateikė ieškovui duomenis, kuriais rėmėsi siekdamas paneigti ieškovo ekspertizės išvadą, nei faktas, kad ieškovas pareiškė reikalavimą tik vienam iš minėtų pažeidimą padariusių subjektų, savaime nėra svarbūs vertinant, ar nacionaliniams teismams leidžiama apytikriai nustatyti žalą, nes šis apytikris nustatymas reiškia, kad, pirma, tokios žalos buvimas yra nustatytas ir, antra, praktiškai neįmanoma arba pernelyg sunku ją tiksliai nustatyti, o dėl to reikia atsižvelgti į visus veiksnius, kuriais remiantis padaryta tokia išvada, ir, be kita ko, į tai, kad tokie veiksmai, kaip minėtos direktyvos 5 straipsnyje numatytas prašymas atskleisti įrodymus, yra nesėkmingi.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 66 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą dėl prejudicinio sprendimo pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (antroji kolegija) nusprendžia:

- 1. SESV 101 straipsnis ir 2014 m. lapkričio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2014/104/ES dėl tam tikrų taisyklių, kuriomis reglamentuojami pagal nacionalinę teisę nagrinėjami ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl valstybių narių ir Europos Sąjungos konkurencijos teisės nuostatų pažeidimo, atlyginimo 3 straipsnio 1 ir 2 dalys**

turi būti aiškinami taip:

pagal juos nedraudžiama nacionalinė civilinio proceso taisyklė, pagal kurią, jeigu ieškinys patenkinamas iš dalies, kiekviena šalis padengia savo bylinėjimosi išlaidas ir pusę bendrų išlaidų, išskyrus atvejus, kai piktnaudžiaujama.

- 2. Direktyvos 2014/104 17 straipsnio 1 dalis**

turi būti aiškinama taip:

nei aplinkybė, kad atsakovas, kuriam pareikštas į šios direktyvos taikymo sritį patenkantis ieškinys, pateikė ieškovui duomenis, kuriais rėmėsi siekdamas paneigti

ieškovo ekspertizės išvadą, nei faktas, kad ieškovas pareiškė reikalavimą tik vienam iš minėtų pažeidimą padariusių subjektų, savaime nėra svarbūs vertinant, ar nacionaliniams teismams leidžiama apytikriai nustatyti žalą, nes šis apytikris nustatymas reiškia, kad, pirma, tokios žalos buvimas yra nustatytas ir, antra, praktiškai neįmanoma arba pernelyg sunku ją tiksliai nustatyti, o dėl to reikia atsižvelgti į visus veiksnius, kuriais remiantis padaryta tokia išvada, ir, be kita ko, į tai, kad tokie veiksmai, kaip minėtos direktyvos 5 straipsnyje numatytas prašymas atskleisti įrodymus, yra nesėkmingi.

Parašai.